

A víz szerepe a társadalom életében

SZESZTAY KÁROLY¹

A víz a társadalomban – ugyanúgy, mint a természetben – a hatásközvetítés és az integrálódás közege. A földrajz mind természeti, mind társadalmi irányzataiban szintén kapcsolatépítésre és integrálásra hivatott tudomány. SOMOGYI Sándort éppen az tette a vízföldrajz kiemelkedően jelentős művelőjévé és szervezőjévé, hogy ezt a kétszeresen is integráló jellegű elhivatottságot világosan felismerte és kutatói életművének, valamint kutatás-szervezői tevékenységének vezérfonalává tette.

Az európai civilizációból kinőtt mai társadalmi szerveződést viszont a fentiekkel ellentétes szakosodási és széttagolódási irányzatok jellemzik, ami a víz és a vízgazdálkodás integrálását intézményi síkon nem teszi lehetővé. A világszerte egyre kívánatosabbnak és időszerűbbnek talált integrált vízgazdálkodás tehát csak informatikai síkon valósítható meg. Ennek célszerű módzata és eszköze a víz-gazdálkodási kerettervek és az ezekre támaszkodó vízgazdálkodási – politikai ajánlások kidolgozása és időszakonkénti felújítása. Magyarországon ez a felismerés világ – viszonylatban is a legelsőők között vált gyakorlattá.

A legutóbbi, harmadik Vízgazdálkodási Keretterv kidolgozására az 1980-as évek elején a víz integráló szerepét a lehető legtágabban kifejező elvi alapokból (a víz társadalmilag jelentős tulajdonságaiból) kiindulva került sor. A keretterv vízföldrajzi megalapozásának irányítására SOMOGYI S. kapott megbízást és a felmerülő közös kérdések egyeztetésében ezek az évek váltak szakmai együttműködésünk és személyes barátságunk szorosabbra fűződésének időszakává.

Az ezredforduló közeledtével a környezet és a gazdaság ütközésének, pontosabban a gazdasági növekedés környezeti korlátainak tényei és tapasztalatai nyilvánvalóvá tették, hogy a víz integrálódási folyamatának túl kell lépnie az integrált vízgazdálkodás kereteit is. A víz és a vízügyi szolgáltatások iránti igények gyors növekedése olyan készlet-megosztási kérdéseket és hatékonyság-növelési elvárásokat tűz napirendre, amelyek a gazdaság-politika egészét érintő döntéseket, ill. fejlesztési – kutatási programokat kívánnak.

¹ Ny. tudományos tanácsadó, VITUKI Kht. 1095 Budapest, Kvassay Jenő út 1.

Különösen fontossá és égetővé vált az iparosodást kísérő vízkészlet – megosztási elmélet és gyakorlat felülvizsgálata az ezredfordulót közvetlenül követő években, amikor az iparosodás előrehaladtával nyilvánvalóvá vált, hogy a gyorsan növekvő élelmezési és növénytermesztési igényeket a világpiac termelési oldala – jórészt éppen az öntözési vízforrások elégtelensége, ill. kimerülése folytán – rövidesen nem tudja majd követni. Az élelem ellátás helyzetét tovább nehezíti az iparosodást követő légköri üvegház hatás okozta globális felmelegedés. A washingtoni Geopolitikai Intézet (Earth Policy Institute) 2004. évi átfogó és tételes értékelő tanulmánya megállapította, hogy a globális éghajlat 1 °C-nyi melegedése – a légkörben, a víz körforgásban, és a biogeokémiai ciklusokban bekövetkező sokféle változás végső eredményeként – mintegy 10%-kal csökkenti a növénytermesztés évenkénti hozamát.

A 2002. évi Johannesburgi Világcsúcsra és az azt követő Vízügyi Világforumokra készült helyzetértékelések egybehangzó megállapítása szerint a mai geopolitikai irányzatok gyökeres megváltoztatása nélkül 2025-re a Föld lakosságának mintegy kétharmada súlyos vízhiány körülményei között fog élni, amit a biztonsági tartalékok kimerültével rövid időn belül élelmezési válság-helyzetek fognak követni.

A gazdaság és a természeti környezet ütközésének 21. sz.-i kilátásai tükrében tehát az Európai Unió és azon belül az egyik legkedvezőbb vízföldrajzi és mezőgazdasági adottságú régió részeként Magyarország növénytermesztési potenciáljának geopolitikai értéke jelentős mértékben emelkedni fog. Erre a helyzetre történő idejében való felkészülés a hazai mezőgazdasági és vízföldrajzi kutatás egyik stratégiai jelentőségű feladata, amelynek elvégzéséhez SOMOGYI Sándor sok évtizedes munkássága kedvező feltételeket és fontos támpontokat biztosít.